

**ГЕНАДИЙ ФАЙБУСОВИЧ
МАРЦИПАНОВ, ИЛИ 1001-ЯТ
НАУЧНО-ФАНТАСТИЧЕН
РАЗКАЗ**

chitanka.info

С какво ли само не се занимават хората!

И. Илф, Е. Петров

„Златният телец“

Всяка седмица, в петък, Марципанов отиваше на среща с нея. На Савелиевската гара, когато се качваше в турбовлака, той сякаш не забелязваше тълпата, не усещаше блъскащите го юмруци и лакти, не се обиждаше, ако го настъпваха по краката. Цял час и половина, под гроздове от мрежи и чанти, притиснат до прозореца гледаше прелитащите край влака поля, горички, бариери — и нищо не виждаше. През целия път непрестанно мислеше за нея, само за нея.

И днес всичко беше пак така.

Със същия втрещен поглед, като омагьосан Марципанов стана, протегна ръка за мрежата си, след три минути слезе по още влажния лентоход. Мина покрай пощата, покрай павилиона и трансформаторния кантон. Зави при вилата с верандата, на която негов познат пенсионер винаги човъркаше нещо в своя домашен радиотелескоп. Отново започваше да ръми, но Марципанов не забеляза това.

Когато стигна до вилата, вече се мръкваше и не срещна никого. Още по-добре — не се налагаше да поздравява минавачите. Засили се да прескочи канавката, но се подхлъзна и едва се измъкна, като изтръскваше пешовете на шлифера си. Оправи многострадалната си шапка. Потайно изскърца градинската вратичка.

Тя го чакаше. В полумрака проблясваха никелираните й пултове. Матово блещукаха циферблатите. Беше прекрасна.

Като се убеди, че докато го е нямало, никой не е надниквал в бараката, Марципанов забърза по мократа пътека към вилата. Влезе в стаята си и изсипа върху масата съдържанието на пазарската мрежа. Разкъсаните опаковки с разни неща за ядене не разваляха впечатлението от обстановката. Напротив, хармонираха с нея. В стаята на изобретателя цареше хаос, да не кажем нещо по-лошо.

Кой знае защо великите хора прекарват по-голямата част от живота си в нищета, ходят облечени в рухо или в краен случай с

шлифер, оплескан с кал, купуват си за обяд телешки салам и вдигат чаша само пред големи празници. Казват, че роялът замествал цялата домашна обстановка на Бетховен, а същевременно изпълнявал и ролята на маса: по него най-спокойно се разполагали останки от трапезата му, кредиторски писма, стари чорапи, впрочем и партитурата на Деветата симфония с хор по текст на Шилер.

На работната маса на Марципанов имаше консервена кутия със синтетични попчета в доматен сос. Тук човек можеше да види отворен бръснач, четка за обувки и флаконче с таблетки витамин „Щ“ (подобрява умствените способности, укрепва паметта, допринася за нарастването на големите полукълба и за по-бързото окапване на косата). Под масата имаше ръкописи... Този сирашко-ергенски натюрморт повече или по-малко сполучливо се допълваше от камара угарки, явно превишила товароподемността на пепелника, алгоритмичен справочник и вехта библия, отворена там, където се разказва за убийството на Авел.

От книгата на битието погледът на страничния наблюдател естествено би се обърнал към рафтовете с книги; тук се долавяше някаква система, но доста странна. Солидни томове с векторни изчисления, линейни и рекурсивни функции неочаквано се смесваха със съмнителните съчинения на посредствени романисти. От обложките на фантастичните повести се устремяваха към космическата бездна звездолети, планетоходи, астровози и галактически брички. Невинно развлечение на учения отшелник, подслада на кратката му почивка!

Като дъвчеше телешкия салам, Марципанов седна до масата, с лакът отмести житейските боклуци и житейската суета. Възцари се тишина, подчертавана от равномерните удари на стенния цезиев часовник на хазяйката. И повече от три часа ръката на мислителя покриваше с редове от знаци и цифри някакъв сложен чертеж, озаглавен: „Принципна схема на последователността в събития с максимална невероятност и програмиран изход (при инвариантност на събитийното правдоподобие по формулата на Крювелие-Марципанов $\delta=0,015$)“.

Най-сетне стрелките на уморения часовник с усилие се покатериха на върха и се сляха на дванадесет. Кукувичката предрече на Марципанов велико бъдеще. Хълмът от угарки се извисяваше пред

него като скитска могила. Той остави писалката и се просна на раздрънканото походно легло, обвит в тютюнев дим и упоителни мечти.

... А наистина защо пък не? Какво необикновено има тук?

Той си даваше сметка, че въпреки цялата сензационност на изобретението му, то отдавна вече е на дневен ред, ако може така да се изразим. Духът на времето му продиктува волята си и той я изпълни, без ни най-малко да засяга самия дух.

Впрочем, може ли с увереност да твърдим, че технологията на културата при своето усъвършенстване не влияе пряко върху културата? Замяната на гъшето перо със стоманено дали не е повлияла върху духовните стремежи на пишещия? Словото, произнасяно от телевизионния екран, не придобива ли по-друг смисъл от словото на актьора на сцената?

Както и да е, но справедливостта налага да отбележим, че проблемът за промишленото производство на духовните ценности — да го наречем така — беше отчасти решен и преди Марципанов. Кой например в наше време би се заловил да реди с пот на чело естрадни песнички, който ще вземе да хаби силите си, за да съчинява танцови пиеси? Тази задача отдавна и много по-успешно от занаятчиите композитори решават машините, съчиняващи музика. Достатъчно е да споменем американския „Орфеус–8“ или японските „пеещи бедра“. Нито един телецентър сега не може да съществува без подобни апарати... А какво да се каже за печатните издания? Можем ли да си представим в наши дни редакция на илюстрирано списание или на спортен преглед, която да не е снабдена с машини за съставяне на кръстословици, ребуси, картинки за отгатване „В събота вечер“, литературни викторини и крос-крипинги — особен вид цветни главоблъсканици, станали напоследък любимо развлечение на интелигентната публика. Сравнително неотдавна са предложени и вече се внедряват устройства за съчиняване на научно-популярни статии, на бележки от серията „Знаете ли?“ и „Направи сам“, задочни медицински консултации по въпросите на храненето, растежа на косата, половия живот и др.

Компютърът „Сократ“ отговаря на въпроси от текущата политика. Бързодействащата електронна машина „Настрадин ходжа“ съставя анекдоти от живота на великите хора. Ще се ограничим с тези немногобройни примери, въпреки че бихме могли да продължим списъка им.

... Призори дъждът спря. Съботното слънце надникна в прозореца на Марципанов и го завари да подготвя перфокартите — това вече беше чисто техническа работа и не изискваше умствени усилия. Гениалният труд, нечуван по своята сложност алгоритъм, беше завършен снощи. Честолюбие то накара Марципанов да се откаже от помощници. Той самичък беше и конструктор, и програмист, и оператор.

Сега оставаше само да заложи перфокартите в машината и... и с това всъщност завършваше цялата му работа. Останалото беше дело на друг вид разум, на друг вид — свръхчовешки — творчески потенции.

Само някой средновековен алхимик, вцепенен от възторг пред чудото — създаване на човек в реторта, би могъл да разбере какво изпитваше в този паметен ден Марципанов, седнал пред пулта на разумната машина, готова всяка минута по негова заповед да изпълни делото, което досега изглеждаше непосилно за електронния ум. И тя се зае, без нито за секунда да се усъмни в своите способности, тъй като мозъкът ѝ не знаеше какво е колебание. Тя плъзна тесен лъч по отворите на шифровата карта и ги превърна в стройна последователност от събития. Фабулното устройство изгради експозиция, завръзка, развръзка и моделира интригата. Контролиращият табулатор зафиксира ефекта на неочакваност, въз основа на който машината приведе в съответствие показателя за невероятност и константите на събитийно правдоподобие. Като използва гениалната формула на Крювелие — Марципанов, тя извърши необходимите преобразования за петнадесет минути.

След това сюжетният блок предаде готовата програма в блока за сценарно програмиране, където фабулните ходове бяха разгърнати в повествователната лента. Касата издаде деветстотин епитета, две хиляди сравнения и една разгърната метафора.

Угаснаха цветните индикаторни лампички над командния пулт, потъмня светлинният екран в горния край на таблото. Вместо него светна таблото в предната плоскост. Изобретателят хвърли поглед към стрелката на ектометъра и от радост запляска с длани: индексът на сюжетната занимателност на макета беше 90,6! Това с много превъзхождаше всички известни образци. Достатъчно е да напомним, че показателят на занимателността в „Граф Монте Кристо“ е равен средно на 48,4–48,6 единици, „Убийството на улица Морг“ от Едгар По дава 54 и дори в най-увлекателните новели на Конан Дойл равнището на занимателност едва достига 65.

А що се отнася до научната фантастика, то там изобщо никой не е и сънувал такива цифри. Някакъв си Уелз със своя „Невидимият“ едва-едва събира 40. Детинското бръщолевене на Жул Верн трудно дава дори 30.

Марципанов прехвърли в ума си съвременните автори. Айзек Азимов? — 38. Рей Бредбъри? — 30–32. Стругацки? Тук няма какво и да се говори; преко сили 25. А колко шум, колко разговори! Опашки за абониране... Чудо невиджано!

Дори „Фаршированият Йог“ — прословутият бестселър на Геннадий Файбусович, донесъл скандална слава на автора си, не можа да достигне до 68. С една дума кибернетичната литературна машина на Марципанов постави рекорд, абсолютно непостижим за досегашната примитивно-занаятчийска проза.

... Таблото, над което пишеше „Блок В“, все още сияеше с червеникава светлина също като прозорче към преизподнята. Докато запали цигарата си, Марципанов счупи няколко клечки; ръката му трепереше. Предстоеше последният, заключителният етап. Натисна клавиша за пускане в действие. Редиците индикатори, светвайки последователно в горната част на наблюдателното табло, известиха за своевременното включване на речниковите, граматическите и ритмико-композиционните устройства. Лексионният табулатор оптимизираше подбора на термините, като довеждаше до пределна емоционална наситеност любовния диалог (показател на емпазата — 100). Електромагнитният редактор редуваше умело еротичните сцени и научно-популярните отстъпления.

И най-сетне цитирацията механизъм, работейки по принципа фидбег, съчини за бъдещия разказ ефектен халдейски епиграф,

подбран въз основа на сходството между думите.

Слънцето приближаваше зенита, когато изобретателят с угарка в уста излезе от бараката. Сети се, че още не е закусвал. Няколко минути преди това автоматичното печатащо устройство, монтирано в задната част на съчинителя, започна да печата върху един въртящ се барабан готовия текст.

... Нарочно не разказваме по какъв начин Марципанов бе стигнал до идеята на своето изобретение, откъде се бе снабдил с апаратури и детайли за машината и как седмица след седмица, месец след месец ги мъкнеше в притулената пластмасова барака до вилата. Подробности от този род биха удължили твърде много нашето повествование. Ще премълчим и събитията, последвали непосредствено след първия опит, чак до следващия петък, когато в уречения час Марципанов отново слезе от влака на тихата горичка и тръгна по засъхналата кал на познатия ни път покрай павилиона и пенсионера с радиотепескопа.

Пред вратичката го чакаше тукашният пощенски раздавач. Той почтително му връчи шумолящ плик.

Върху плика се мъдреше емблемата на месечното илюстрирано списание „Научна мисъл“: гол, неправдоподобно мускулест „Мислителят“ на Роден, подпрял с ръка брадата си умува над някаква кръстословица... Развълнуван Марципанов отвори писмото.

„Многоуважаеми Еди кой си...“

(Сърцето на изобретателя учестено затуптя, ръката му машинално посегна към салама...)

„Разказът, изпратен от Вас, е написан на правилен език, четете се леко и с интерес“ — така започваше писмото и Марципанов се почувствува на седмото небе. — „Вие несъмнено сте талантлив, можете и трябва да работите... Обаче замисълът на разказа за съжаление е лишен от оригиналност. Използваният от Вас сюжет се среща многократно в художествената литература. Така например в XXVI Сборник фантастични новели от 197... година в произведенията под №№РГ–2768 и РГ–2769 (които в художественото производство са пуснати под названията «Смъртоносният лъч» и «Душата на поета»), има аналогичен мотив с енергетичен шнур, изпращан на разстояние с цел да разрушава крупни обекти. Същият мотив е използван в повестта ЩЭ–0788, автор А. Толстой (в производството —

«Хиперболоидът на инженер Гарин»). Освен това във Вашия разказ се срещат преки заимствувания от горепосочените произведения, напр. на стр. 24 от думите: «Муся мълчаливо вдигна ресници пред Николай» до думите: «Николай навъсен включи релето на стабилизатора. В пещта лумна и забуча пламък...» Предвид горепосоченото редакцията е принудена да се въздържа от публикуването на Вашия ръкопис. Желаем Ви по-нататъшни творчески успехи. С привет...“

Марципанов запокити писмото на масата.

Около петнадесет минути яросно барабанеше с пръсти по перваза на прозореца. После направи крачка към рафтовете с книги. На пода полетяха голи жени, грабители, до ноздрите омотани с карирани кърпи, алуминиеви витла на звездни корвети...

Той не можеше да разбере едно — с какво е по-лош от другите!

Мисълта му трескаво работеше. Търсеше конструктивна грешка. Би трябвало да повтори още веднаж цикъла на електромагнитното редактиране... Дали пък нещо в генералната формула? Но тя беше безупречна!

После реши, че в края на краищата това беше само изпробване на силите. Тъй да се каже първа буква за поука. А като за пръв опит май не е лошо. И великите писатели не са постигали успеха си изведнъж; навярно и тях в началото също са ги упреждали в заимствуване и подражателство. Но да говорим сериозно — какво може обикновеният съчинител да противопостави на неговата машина? Ха-ха! Все едно да накараш някоя кранта да се надпреварва с ракетен автомобил. Наследница на знаменития апарат за съставяне на книги, изобретен от мъдреците Лапути, машината на Марципанов притежава не само фантастична производителност, тя е способна и да се самоусъвършенствува!

В миг Марципанов се намери отново до масата. Мушна пет пръста в оредялата си коса. Челюстите му сдъвкаха цялата денонощна доза мозъчен витамин — 30 таблетки. Новият алгоритъм вече се раждаше в ума му...

В тишината сухо цъкаше махалото. Часовниковата стрелка нечуто извървя четвърт кръг и над главата на Марципанов закука кукувичката...

Историята е запазила за потонството лист хартия с ясна миризма на синтетични попчета в доматен сос; на листа със стремителния

почерк на Марципанов са написани основните показатели:

Време за съчиняване — 24 минути
Обем — 5,5 авторски коли
Брой на действащите лица — 30
Брой на любовните колизии — 30
В това число: любовни триъгълници — 3, разводи —
1, щаст. романи — 1
Законни бракове — 1,5
Убийства — 1
Гениални открития — 1
Други — 18
Индекс на занимателност — 89,9
Индекс на правдоподобие — 0,00003
Вероятност за използване на аналогичен занисъл
1:90000

Това беше третият ден от работата. Научен от опита, изобретателят отдели специално внимание на последния показател.

Пред градинската вратичка раздавачът разменяше новини с хазайката. Беше краят на юли. Унорен от жегата и небивало нарасналата интензивност на труда му, вестителят на Марципановата слава, свалил фуражка, бършеше потното си чело.

— Господи боже — дивеше се хазайката, — колко писма! И все за него?!

Раздавачът с пъшкане свали от рано чудовищно надутата чанта.

— Че за кого друг?

В гласа му звучеше гордото съзнание за неговата мисия. Хазайката изказа предпазливата хипотеза:

— И май все от жени... а?...

Отговор не последва. Раздавачът загадъчно гледаше в далечината. После запя: „На този свят не се живее без жени, не...“

Зад гърба му се чу шум. Изобретателят изтича отвътре, без да погледне раздавача, грабна в обятията си снопа писма и бандеролни пратки и ги помъкна към стаята си. Челото му беше навъсено, той не произнесе нито дума.

Минаха десетина минути. „Амбулантният търговец“ с празна чанта приканващо свирукаше с уста арията на Силва. Но Марципанов не се яви. Отчаян раздавачът плюна и продължи пътя си.

В своето кътче хазайката дълбокомислено клатеше глава.

„И върви после, та вярвай на хората — мислеше си тя. — А се правеше на светец. Аз, майчице, казва, се занимавам с наука. Хубава наука, няма що“.

Това беше ден на изненади или на несполуки — Марципанов не проумя веднага странния смисъл на сюрприза, поднесен му от неговата рожба. Както обикновено от бараката се чуваше равномерно бръмчене, но днес някакво леко изпращяване го прекъсваше от време на време. За миг проблясваше зеленикава мълния... После отново продължаваха да жужат гаустроновите батерии.

Печатащото устройство се залови да печата текста на новия разказ. Изобретателят запали цигара. Потриваше ръце и чакаше да спрат барабаните.

... Този път епиграфът беше заимствуван от древните новгородски грамоти, писани върху брезова кора. Той изобилствуваше със загадъчни символи, интегрални и диференциални знаци и фамилни имена на езически богове, съставени само от съгласни.

„Първа глава — прочете Марципанов. — Тайнственият непознат.“

Настани се по-удобно, предвкусвайки дългоочакваната сполука.

„Веднъж в една студена зима излязох от...“

Като че ли беше чел нещо подобно... Но какво? Все пак не звучеше лошо. Но да видим по-нататък?

„Веднъж в една студена зима излязох от гората. Беше голям студ. Студ! Бррр. Веднъж от гората излязох. От гората веднъж излязох. От гората — излязох. Веднъж.“

Марципанов се почеса по врата. Очевидно машината е решила да започне повест в съвременен маниер, с подтекст и свръхзадача.

Но по-нататък следваше нещо съвсем неразбираемо.

„Кон Золата изруга и натисна дръжката на атомния дървосекач. В илюминатора лумна и забуча пламък. Браво! — възкликна разгневен професор Семьочкин. — Кукуругу! — откликна ехото. Параболата анаболизира хипербола. Хиперболата катапултира капака. «Мю-мезони, мю-мезони, мю-мезони! На вашите услуги» — произнесе

непознатият и измъкна изпод нокътя си лъчев пистолет. Роботът направи крачка и смачка под себе си изумената Муся. Любима! — изскърца той. — Звездите бледнеят и гаснат. В огъня на облаците. Крр... Сигналът е даден. Четири, три, две, едно: Бум! Т-т-т-т-т-т. Кукукукукуку, 1234567. § + глава XXII пролог епилог диалог подлог.“

Марципанов се хвана за главата. Втурна се към бараката. Свали задната плоскост и десетина минути човърка нещо в сложно преплетените разноцветни проводници, преди да открие, че в батериите на табулатора е станало късо съединение. Загуби почти целия предиобед от скъпоценния си почивен ден, за да ликвидира повредата.

Марципанов седеше в стаята си, слепешката бодеше с вилицата в кутията сардела и преглеждаше поредното писмо. Беше от временно изпълняващия длъжността зам-завеждащ на художествената в научнобелетристичния алманах „Кръстчета и нули“:

„Уважаеми др. Имярек,

Редакцията ми възложи да се запозная с Вашия ръкопис... Повестта, изпратена от Вас, е написана на правилен език, четете се леко и с интерес. Вие безспорно сте талантлив. Можете и трябва да работите. Затова свидетелствуват редица места от Вашата повест, например на стр. 24 от думите: «Николай развълнуван отвори вратичката. В самовара лумна и забуча пламък...» Обаче образът на Николай не е самостоятелен, създали сте го под влияние на образа на Ермолай от повестта «Лъч иззад облак» с регистрационен номер Л-670/12, автор Лукошкин, поместена в нашия алманах. Сюжетът сте заимствували от автора Жул Верн, който го е използвал в романа си... (по-нататък не беше интересно). Предвид всичко гореизложено...“

Марципанов сложи писмото настрана и дълго крачи от ъгъл до ъгъл. През прозореца косо светеше залязващото слънце. Тракаше часовникът.

Машината неотклонно повишаваше индекса на занимателност и успя да го доведе до пределното равнище — 100,0. Постигна максимално насищане на текста с художествени детайли, като в последния, хилядния поред разказ доведе броя им до 35,000 в една печатна кола. Научи се да завърта интригата на десет и половина оборота... Но сякаш някакъв зъл дух преследваше изобретателя.

Списание „Физика и живот“ отказа да помести великолепната му увлекателна повед, в която се разказваше как е открито вещество, неподчиняващо се на земното притегляне: хитрецът Уелз, дяволите да го погъделичкат на онзи свят с електромагнитна бобина, вече бил използвал тази идея в своето нищо и никакво книжле, озаглавено „Първите хора на Луната“!

„Химия — сила“ върна на Марципанов разказа за лекарство, което лекува рака: още някой си Чапек бил писал за това.

Всеки път се повтаряше едно и също. Вече използвано, вече било... Буквално всички сюжети вече бяха изразходвани. Употребени са всички варианти. Най-малко за триста години напред не бе останало нито едно откритие, нито една що-годе прилична идея, която да не е изсмукана, облизана и оглозгана до последното хрущялче от авторите на научно-фантастични повести и разкази. Тези автори бяха толкова много, че се наложи да бъде заведена специална регистрация. Човек можеше да си помисли, че цялото човечество се е превърнало от читатели в писатели!

Марципанов едва не плачеше от досада. Той беше закъснял със своята машина! Писателите занаятчици като бръмбари короеди бяха надупчили цялата литература и различили цялата фантастика!

Без желание слезе по стъпалата и тръгна бавно по пътеката към бараката. Отключи ръждивия катинар. Пултовете на писателката унило поблясваха. Марципанов постави поредния комплект перфокарти, натисна клавишите. В прозорчето нещо лумна и забуча... впрочем не. Нищо не лумна и не забуча. Залязваше слънцето. Всичко си беше като обикновено.

Фабулното устройство обработи експозицията и изгради сюжета. Табулаторът попремига с разноцветните си лампички и отчете ефекта на неочакваност. Еротизаторът скалъпи любовната интрига. Машината схруска като орех формулата на Крювелие — Марципанов, предаде програмата в сценарния блок и ето най-сетне печатащото устройство за хиляда и първи път се зае да печата текста. Завъртяха се барабаните...

Внезапно Марципанов свъси вежди. Изтръгна от барабана парче от лентата и изтича от бараката навън. Изгръваше луната. Марципанов се втурна към вилата. След минута очите му вече трескаво пробягваха по текста. И тогава той прозря: прехвърлила всички сюжети, машината

беше намерила онова, което диреше. Беше намерила нещо неизползувано от никого досега...

Отдавна угаснаха светлините на вилното селище. Замлъкна кучешкият лай, затихнаха воплите на радиоприемниците. Зад шперплатената стена сладко похъркваше хазайката. Спеше целият състав на пощенската станция, спеше притежателят на радиотелескопа, мирно спяха редакторите на столичните седмичници. Спеше целият свят.

Марципанов седеше до масата и захласнат четеше...

„Всяка седмица, в петък, Марципанов отиваше на среща с нея. На Савелиевската гара, когато се качваше в турбовлака, той сякаш не забелязваше тълпата. Цял час и половина гледаше прелитащите край влака поля и мислеше за нея, само за нея.

Със същия втренчен поглед Марципанов стана, след три минути слезе по още влажния лентоход. Мина покрай пощата, покрай павилиона. Отново започваше да ръми, но Марципанов не забеляза това...“

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, брой
1/1973 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.